

CASTELL I PALAU DELS MONTCADA (VIC, OSONA). Fotografia: Daví Martí.

CASTELLS I FORTALESES MEDIEVALS D'OSONA

PRESENTACIÓ DEL MONOGRÀFIC

Els castells medievals, situats en llocs alterosos i de control estratègic del territori, formen part del nostre paisatge immediat. La seva història ens ha arribat envoltada de llegenda i com a referent essencial del nostre imaginari col·lectiu.

A nivell literari, al segle XIX l'interès de la Renaixença pel món medieval, i per l'intent de recrear un passat gloriós situat a l'edat mitjana, va originar un seguit de textos literaris que tenen com a rerefons —o fins i tot com a protagonistes— els castells, i els osonencs no en són una excepció. Aquests textos han contribuït a mantenir i difondre la seva imatge mítica i llegendària que ha perviscut fins a l'actualitat.

La historiografia dels segles XVIII al XX ha estudiat els castells basant-se en una minuciosa recerca sobre la documentació existent en arxius i biblioteques. Menys freqüent, però, ha estat la recerca arqueològica com a font de coneixement, que ha començat de manera sistemàtica a partir del darrer quart del segle XX. Alguns dels castells i fortaleses que pertanyien a l'antic comtat d'Osona, que depassava els límits de l'actual comarca, han estat

objecte de prospeccions, s'han excavat o es continuen excavant encara, i són els que us presentem en aquest monogràfic que teniu a les mans. La tasca de reunir-los tots en aquest volum s'ha revelat com a inabastable. Algunes actuacions arqueològiques realitzades a Osona, aturades de fa temps, ja havien estat publicades en altres ocasions, i no hi ha dades noves per aportar (seria el cas, entre altres, d'algunes *domus* o cases fortes osonenques). També la manca de major disponibilitat de temps i d'espai per a tots els edificis defensius que s'han excavat ha limitat la presentació de més exemples.

Els articles aplegats en aquest monogràfic inclouen l'estat de la qüestió sobre l'estudi de les fortificacions osonenques del període medieval des de l'arqueologia; un plantejament general dels castells del Collsacabra dut a terme a partir de prospeccions que no han comportat una excavació arqueològica, i els exemples de castells i fortaleses excavats sistemàticament o en curs d'excavació, com el castell del Brull, el conjunt monumental del castell de Besora, el castell de Milany, el castell de Taradell, el d'Orís, el castell i palau dels Montcada i, finalment, el nucli fortificat de l'Esquerda. Aquest monogràfic també inclou un article sobre la imatge dels castells medievals osonencs a la novel·la històrica.

Donem les gràcies als autors i a les autores dels articles per posar a l'abast del públic la tasca ingent que comporta la recerca, especialment en el cas d'una intervenció arqueològica. L'arqueologia, treballant directament sobre l'estructura del castell i sobre les restes que conté, ens apropa més a la realitat quotidiana dels seus habitants i ens ajuda a comprendre millor les característiques i els valors defensius que van portar a la seva construcció.

«Los castells, l'un després de l'altre, s'aniran deixant; sos moradors prendran lloc en viles i ciutats, vindrà després un incendi, una guerra o altra causa de destrucció i aquests edificis que alcen fins els núvols ses torres senyorials, aniran caient i quedaran sols les ruïnes que demostraran als venidors la grandesa de sos antics senyors. I gràcies encara que d'alguns ne queden vestigis...» (SALARICH, Joaquim. *Lo castell de Sabassona*. Vic: Estampa y llibreria de R. Anglada, 1879, p. 389-390).